

Com podem pensar les ciutats amb perspectiva de gènere?

L'urbanisme no és neutre. És sexuat i sexista. Una de les primeres teòriques a alertar-ho va ser la historiadora urbana nord-americana Dolores Hayden, a la qual se li han sumat moltes d'altres com Jane Darke, que adverteix que la ciutat és un espai de propietat patriarcal. Com denuncien moltes anàlisis feministes, la configuració urbana ha estat planificada tradicionalment pels homes. Quines conseqüències ha tingut això per a les dones? Quin model de ciutat tenim encara? Com seria un urbanisme feminista?

Carina Bellver / @Kaarinss

Mentre que la dona se l'ha condemnat històricament al món privat de la llar, l'home se l'ha posicionat en el món públic del treball. I aquests rols socials basats en la divisió sexual del treball generen esquemes de discriminació que s'han anat reproduint fins avui, segons la professora de Geografia Humana a la Universitat Complutense de Madrid, Ana Sabaté.

Però com es tradueix això en la nostra quotidianitat? Les dones fan la major part de desplaçaments per gestions de la vida domèstica, i els homes, majoritàriament, per anar a la feina. Unes activitats quotidianes diferents que queden reflectides en les [Enquestes d'usos del temps](#) de l'Institut Català d'Estadística. Segons l'Enquesta de 2011, mentre que les dones dediquen 3 hores i 54 minuts al dia a tasques de la llar i de la família, els homes hi destinen gairebé la meitat, 2 hores i 2 minuts. "Això provoca desigualtats en la configuració urbana, en l'organització d'espais i d'horaris, perquè **la planificació urbanística només respon a les necessitats masculines**", argumenta la urbanista Blanca Valdivia, del Col·lectiu Punt 6, una cooperativa d'arquitectes i urbanistes feministes que treballa per incloure la perspectiva de gènere en el planejament de pobles i de ciutats.

"El problema del règim patriarcal en **el disseny de l'urbanisme és que no ha consultat mai els usuaris**, no ha tingut en compte la gent, ni les dones, ni cap minoria que no hagi estat al poder", denuncia l'arquitecta i urbanista Itziar González, que, com a exregidora de Barcelona, aposta per fer una mediació entre una ciutadania "que no és escoltada" i una Administració "que no vol escoltar". "El sistema patriarcal és maltractador i la dona està en perill fora de la mirada dels altres, quan se la margina, quan se l'exclou de les decisions. És la societat qui té el problema, no les dones", hi afegeix.

Joves invisibles a l'espai públic

Aquesta discriminació s'aguditzava encara més a l'adolescència. Segons Valdivia, en aquesta etapa es fa evident un cert masclisme en l'**apropiació del carrer**, on els nois "se'l fan seu" i les noies es transformen en "invisibles". A les carències relacionades amb l'etapa adolescent, la qüestió de gènere hi afegeix encara més càrrega discriminatòria: "Ens hem trobat moltes noies que volen jugar a futbol al poliesportiu del seu poble però que no ho poden fer perquè no hi ha vestidors per a elles".

Els patis de les escoles són un exemple de planificació amb mirada masculina, segons l'arquitecta Blanca Valdivia

Aquest marc mental d'exclusió s'adquireix ja des de la infància i hi tenen un paper destacat les normatives urbanístiques. Blanca Valdivia posa d'exemple **els patis de les escoles**. Un indret, segons l'arquitecta, **planificat amb mirada masculina**, amb els camps de futbol com a epicentre, on s'estableixen jerarquies de sexe i una segregació de l'ús de l'espai comú. "Allò que aprenen aquestes nenes és a ocupar l'espai que deixen lliure els nois i arriben a l'adolescència sense haver pogut fer-se seu l'espai compartit."

Justament per evitar-ho, moltes escoles promouen projectes per repensar els patis. És el cas de centres de Badalona o de Sant Cugat del Vallès. A Santa Coloma de Gramenet (Barcelonès), l'equip de govern ha entomat el problema a escala municipal. "**Volem que els infants siguin agents actius en la transformació urbana**, per fer un urbanisme de proximitat real i no com a espectacle", assegura Zaida Muxí, directora d'Urbanisme i Espai Públic d'aquest consistori.

El món local se suma a la lluita

Santa Coloma de Gramenet, on fa 8 anys que exerceix d'alcaldeessa Núria Parlon, és un dels municipis que aposten des de fa temps per incloure la mirada de gènere en la planificació urbana. En aquesta línia també treballa l'equip d'Ada Colau a Barcelona, amb l'objectiu que la visió feminista sigui transversal a totes les àrees. "Vam fer una anàlisi de la ciutat i vam confirmar que no hi ha hagut una sensibilitat tàcita a l'hora de construir-la; **s'ha pensat només en la productivitat i el resultat és una ciutat de formigó**. Des d'ara, reorientarem les prioritats en cadascuna de les obres", subratlla Laura Pérez, regidora de Feminismes i LGTBI. Dos dels projectes que neixen amb aquesta voluntat són la transformació de la Meridiana i la creació de superilles. "Costa veure els canvis perquè Barcelona és una ciutat molt gran, però aquests dos projectes ens donen una oportunitat", sentència.

El cas de Girona també és significatiu. El govern de Marta Madrenas ha aprovat el reglament de les polítiques municipals d'igualtat de gènere amb l'objectiu d'incloure aquesta visió en la planificació urbanística. El primer projecte amb aquesta sensibilitat és el Pla especial de la Devesa, el parc més gran de la ciutat, que **millorarà l'accessibilitat i la il·luminació**. "Tenim claríssim que en l'àmbit urbanístic hem d'incloure la visió de gènere perquè està acreditat que, en la nostra quotidianitat, homes i dones no fem el mateix ús de l'espai públic", explica Narcís Sastre, regidor de Paisatge i Hàbitat Urbà.

Urbanisme contra la violència sexual al carrer

Com també destaquen les tesis feministes, aquesta exclusió que senten les dones en un espai urbà que no reconeix el seu protagonisme **es tradueix en inseguretats i les obliga a restringir la seva llibertat de moviments**: no surten a certes hores, no van per segons quins carrers o barris ni agafen certs mitjans de transport. Com adverteix l'arquitecta Blanca Valdivia, "homes i dones no tenim la mateixa sensació d'inseguretats. Els homes tenen por dels robatoris, i les dones, de les agressions sexuals. El problema és que aquestes últimes ho tenen assumit com a natural, perquè les han socialitzat sota la por".

Ara bé, les estadístiques demostren que la inseguretats és real. Fins al mes de juny d'enguany a **Catalunya s'han atès 763 dones per violència sexual en l'anomenat àmbit social i comunitari**, és a dir, aquell que no és ni familiar ni de parella, segons dades del Departament d'Interior. Aquestes mateixes xifres alerten que el pic més elevat de violència sexual s'ha produït entre joves d'11 a 20 anys, amb un total de 293 casos en els dos primers trimestres de l'any.

"La gentrificació és també producte del sistema patriarcal", diu Itziar González

En aquesta lluita per guanyar seguretats, les expertes subratllen que el disseny urbà és imprescindible. Segons Itziar González, l'espai públic serà insegur si no té mixticitat d'usos. "Les dones estaran segures en una ciutat que accepti la diversitat i que vegi en la fragilitat la seva fortalesa", però per això, insisteix González, cal que no es faci fora el veïnat. "La gentrificació és també producte del sistema patriarcal. **Sense veïns i comerciants arrelats al barri hi ha més inseguretats**, més risc que la ciutat ens desprotegeixi i ens fragilitzi, perquè desenvolupen una mirada de control social", argumenta.

A més, per a González, guanyar seguretat implica també superar l'Administració, anar més enllà de posar més il·luminació a l'espai públic o millorar la senyalística. **“Cal ser més radical, reivindicar el carrer.** Durant els anys que fa que faig d'urbanista, he vist arreu que les dones han transformat la conflictivitat de molts espais només amb la seva presència transformadora, han ocupat espais de perill amb la seva capacitat de canviar usos”, explica.

Oportunitats de canvi

En aquest sentit, també defensa que la visió de gènere a l'urbanisme ajudi a aprendre a mirar, perquè les dones siguin “la punta de llança per donar veu a les necessitats d'altres col·lectius vulnerables”. Aquesta mirada entronca amb el discurs feminista, que veu una oportunitat de canvi en aquestes ciutats de concepció patriarcal i que **reivindica una ciutat per a tothom, en què es valorin igual les tasques de cura i les tasques productives.** Una necessitat que es fa evident, segons Blanca Valdivia, davant d'unes xifres que indiquen que només produeix el 45% de la població.

Per aconseguir-ho, segons Itziar González, es necessita una “revolta” que remogui el sistema patriarcal piramidal per desestabilitzar-lo, reequilibrar les veus i poder crear una nova reconfiguració “de baix a dalt”, a través de ciutats reconquerides per tots els col·lectius, amb la premissa de no delegar-ho tot en l'Administració perquè, segons ella, “és aquí on comença l'espai privatitzador i la pèrdua de carrer”.

En aquest procés de recuperació de la construcció col·lectiva de les ciutats sota l'imaginari feminista, aquesta urbanista està convençuda que **les adolescents poden ser estratègiques**, a través d'espais de debat i de proposta, en què se'ls pugui donar veu. “Segur que, si preguntem a les noies, ens diran que volen canviar mentalitats i lluitar contra les jerarquies des de l'àmbit privat, on s'amaga la violència”, subratlla.

Aquest contingut forma part de la revista 'Feminisme(s)', guanyadora del premi Montserrat Roig 2018 de l'Ajuntament de Barcelona en la categoria de periodisme social.